

УДК 94 (477.83(86)

Городиська Н.

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.: ТОВАРИСТВА «СОКІЛ», «СІЧ», «ПЛАСТ»

Horodyska N.

UKRAINIAN MILITARY TRADITIONS OF THE END OF XIX - EARLY XX CENTURY: SOKIL, SICH, PLAST SOCIETIES

“Коли всі сили народу вичерпались..., тоді на арену боротьби та історії приходить молодь, яка своїм непорочним ідеалізмом та безмежним пожертвуванням для визвольної ідеї пориває за собою нарід та творить новий перелік в його житті”.

Остан Терлецький

Молодь – це найбільш динамічна найпродуктивніша категорія людства. Вона виступає своєрідним барометром його суспільно-політичного руху. Молодіжний рух завжди відігравав визначальну роль у кардинальних змінах того чи іншого суспільства.

“Організації української молоді, – писав В.Леник, – поставали і діяли не так у наслідок бунту проти опікунства старших, не так з природного прагнення пошуків чогось нового, не так з бажання проповідувати й здійснювати нову ідею, ідею власного модернішого світу, але радше із відчуття кривди українського народу й бажання та стремління вивести свій народ з тяжкої неволі, відродити його і дати йому суверенність та рівноправність у колі вільних націй [1, с. 5].

Початки організованості української молоді сягають далеко в минуле. Але найбільш активними були молодіжні організації на зламі XIX та XX ст. Це були бурхливі та визначальні часи. Український народ прокинувся від багатолітнього сну і зазнав протягом кількох десятків років глибокий процес національного відродження. У цьому процесі важливу роль відіграла молодь та її товариства, успіхи яких були епохальними. Зважаючи на останні події в нашій країні, досвід цих організацій вкрай необхідно поширювати серед українців загалом і молоді, зокрема.

Отож розпочнемо наше дослідження з юнацько-спортивного товариства «Сокіл». В Україні перше сокільське товариство було засноване у 1891 році у селі Купчинці на Тернопільщині. Проте офіційною датою заснування прийнято вважати 11 лютого 1894 року, де на загальних зборах у Львові було створено перше українське фізкультурно-спортивне та протипожежне товариство «Сокіл». Засновники - Василь Нагірний та Сільвестр Яричевський. Період розквіту «Сокола» пов'язують із співпрацею зі знаним педагогом Іваном Боберським.

Завданням товариства було фізичне вдосконалення його членів і проведення культурно-просвітницьких заходів із метою виховання почуття національної єдності, виховати здорове тіло і духом молоде покоління української нації. “Сокіл” – пам’ятає, що світ посідає той, хто його здобуває ділами, а не словами; не плачем, а мечем; “Сокіл” – вірить, що працею і згуртованістю здобуває народ свободу. «В здоровому тілі здорова душа!» У 1914 р. в Галичині та Буковині діяли 974 осередки «Соколу», до яких входило близько 33 тис. осіб, відбули вишкіл 60 тис. осіб.

Соколи мали свій прапор. На ньому було зображено з одного боку білого св. Михайла на малиновому тлі з кличем “Борітеся! Поборете!”, а з другого боку жовтий лев опертий на жовту скелю на голубому тлі з сокільським девізом “Усі вперед! Усі враз!”. Герб – сокола з так званою «гантелькою» в кігтях [2, с. 84].

Відродженню забутих традицій Запорозької Січі, практичній реалізації національної ідеї українського народу значно спричинилися гімнастично-пожежні товариства “Січ”. 1900 р. в селі Завалля Снятинського повіту Кирило Трильовський заснував першу українську організацію «Січ». Згодом організації з’явилися і в інших повітах Галичини й Буковини. У 1913 р. в Галичині діяло понад 900 первинних осередків «Січі», у яких було близько 80 тис. членів – фізично, ідейно і морально загартованого молодого покоління. «Січі» сприяли розвитку історичних традицій українського народу, патріотичному й фізичному вихованню української молоді. Найголовнішими засадами, за якими виховували і діяли “Січі” були: громадськість, рівність і товаришність, соборність, моральність, чесність, повага своєї і чужої гідності, вільнодумність. Їх девізом були слова: “Один за всіх, усі за одного!” [1, с. 96].

1912 р. – організацію перейменували на «Український січовий союз». «Січ» діяла не лише на території України але й у діаспорі, зокрема у Канаді.

У першому десятиріччі ХХ ст. в Східній Галичині у вихованні молоді відчувається подих Заходу. Таким чином, у процесі пошуку і добору найкращої методики виховання української молоді було знайдено підвалини англійського скаутингу. Увесь світ і Україна зокрема завдячує генерал-майору британської армії Бейдену Пауеллу, адже саме він під час війни в Індії почав використовувати хлопців з корінних племен для розвідки ворожої території, а після повернення до Англії написав книжку, що стала початком світового скаутського руху «Скаутинг для хлопців». Пізніше його дружина леді Олав Бейден-Пауелл започаткує світовий рух дівчат-гайдів.

Український скаутський рух з легкої руки Івана Франка отримав назву «Пласт», а члени організації стали пластунами. Таким чином пластуни виступали послідовниками козаків-пластунів, що були відомі як розвідувальний спецпідрозділ Війська Запорозького. Саме козаки-пластуни започаткували тактику прихованого (партизанського) бою, першими у світі почали копати шанці та першими використали прототип колючого дроту.

1911 р. - у Львові було утворено дитячо-молодіжну скаутську організацію «Пласт», покликану виховувати українську молодь на морально-християнських засадах і розвивати почуття патріотизму. Засновниками пласту в Україні вважаються: Олександр Тисовський, який притримувався англійського стилю виховання, Петро Франко (надавав перевагу спортивному вихованню) та Іван Чмола, що розумів Пласт як військово-патріотичну організацію. Мандри, руханка - невід’ємна частина пластунів.

Відзнакою “Пласту” є трилиста лілея, переплетена з українським державним гербом, знаком св. Володимира – Тризубом, тут поєднані символ держави і символ скаутингу. Вітаються пластуни словом-кличем “СКОБ” – від назви орла скоба, що живе лише в Україні. “СКОБ” означає: Сильно (листок дуба), Красно (галузка калини), Обережно (гриб мухомор), Бистро (блискавка). Основою пластової програми є його Пластова Присяга: бути вірним Богові і Україні, помагати іншим, жити за пластовим законом і слухатись пластового проводу [2, с. 379].

Найбільш масовими виховними формами діяльності «Сокола», «Січі» та «Пласту» було проведення спільних сільських, повітових, крайових демонстрацій і спортивних змагань.

Отже, ідея відродження української збройної сили знайшла своїх відданих визнавців серед української молоді кінця ХІХ – початку ХХ ст. Почався період “воєнізації” українського населення Галичини в українському дусі. З’являється ідея творення українських мілітарних організацій, думка про справжню підготовку молоді, плани збройної боротьби за українську державність. Вихованці товариств “Сокіл”, “Січ” та “Пласт” стали основою для формування легіону Українських Січових Стрільців, а пізніше Української Галицької Армії.

Література

1. Леник В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.). Мюнхен-Львів : Фенікс ЛТД, 1994. 181 с.
2. Трофим'як Б.Є. Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга пол. XIX ст. – перша пол. XX ст.). Тернопіль : Економічна думка, 2001. 696 с.